

Riigikohtu tervitus kollokviumile „Eerik-Juhan Truuväli – tema ajastu ning tulevik“

Pole juhus, et Eerik-Juhan Truuväljast sai esimene sõjajärgne õiguskantsler. Ta oli tegus ja sõnakas mees. Ta õpetas Tartu Ülikoolis riigi ja õiguse teooriat. Ta oli vedav jõud Eesti kehtiva põhiseaduse välja töötamisel ja selle esimeste kommenteeritud väljaannete koostamisel.

Tema praktiline töö põhiseaduse projekti väljatöötamisel sai alguse 1991. a augustiputši eelsetel päevadel Valgerannas toonase justiitsministri Jüri Raidla poolt kokku kutsutud töörühmas. Eerik-Juhan Truuväli oli selle töörühma vedav jõud. Töörühma tegevus jätkus pärast putši Lohusalus, kuigi tegelikkuses tehti Eerik-Juhan Truuvälja ärgitusel tööd n-ö eraviisiliselt ka putši ajal. Ta arvas, et põhiseaduse eelnõud võib kiiresti või veelgi kiiremini vaja minna. Kui jurist ei saanud enda ideede ellu viimisel poliitiliselt kaasa rääkida, siis enda tööd ta sai vaikselt ikka teha.

Selle töörühma eelnõu oli üks konkureeriv eelnõu, mis ei pälvinud Põhiseaduse Assamblee heakskiitu – assamblee ei võtnud seda eelnõud oma töö aluseks. Pärast assamblee poolt 1991. a hilissügiseks välja töötatud eelnõule osaks saanud kriitikat jätkas töörühma enamus tööd Põhiseaduse Assamblee eelnõu kallal vahetus koostöös assamblee redaktsioonitoimkonnaga, mida juhtis Liia Hänni. Praeguse ilme sai rahvahääletusel vastu võetud põhiseadus koostöös Põhiseaduse Assamblee ja selle redaktsioonitoimkonna ning Eerik-Juhan Truuvälja sisuliselt juhitud juristide grupiga. Vastu võetud põhiseadusesse jõudsid paljud Jüri Raidla töörühma konstruktsioonid ja sõnastused. See oli poliitikute ja juristide koostöövalmiduse vili. Eerik-Juhan Truuväli oli üks nendest, tänu kellele sellise koostöö alguseni jõuti.

Ei ole nii, et kui poliitikud räägivad, siis juristid vaikivad. Nad peavad koos tegutsema. Nende murranguliste sündmuste käigus esines ajutiselt ka teistsuguseid olukordi. Kuid ainult ajutiselt. Sama töörühm koos Eerik-Juhan Truuväljaga kutsuti putši haripunktis 19. augusti õhtul Valgerannast Toompeale abiks koostama dokumenti, mille toonane ülemnõukogu võttis vastu 20. augustil 1991. Toompeal teatati esiti, et poliitikud ei jõudnud dokumendi sõnastamisel kokkuleppele. Ühel hetkel siiski leidsid poliitikud jõudu saavutada kokkulepe 20. augusti deklaratsiooni kõigile sobiva sõnastuse leidmisel. Abimeheks oli rahvusvahelise õiguse asjatundja Rein Müllerson, kes oskas leida sobivad õigussõnad. Ka kehtiva põhiseaduse osas suutsid poliitikud jõuda kokkuleppele ja juristid olid üle sellest, et assamblee nende algselt välja pakutud eelnõud ei toetanud ning oma tegevuse aluseks ei võtnud. Tehti koostööd.

Õiguskantslerina paistis Eerik-Juhan Truuväli silma mõjuka ja sõnaka mehena. Toona ei tegelnud õiguskantsler ja ka Riigikohus kõigi nende probleemidega, millega nad praegu tegelevad. Aeg oli teine. Põhiõiguste tagamine ei olnud otseselt esiplaanil. Esiplaanil oli hoopis põhiõiguste tagamiseks vajaliku maastiku kujundamine. Kõigepealt tuli korrastada õigussüsteem ja kõrvaldada õigusloomeline segadus. Korrastamist vajasisid ka võimuharude vahekorrad. Just Eerik-Juhan Truuväli tõi Riigikohtu ette ja tema algatusel pandi paika parlamendi ja täitevvõimu vahekorrad õigusloomes. Õiguskantsleri ja Riigikohtu tegevusega loksutati paika õigusaktide hierarhia. Üleminekuajal, nagu ka nõukogude ajal, ei olnud midagi ebatavalist selles, kui määrus murdis seaduse, sh konstitutsiooni, ja täitevvõimu üksikakt oli kõrgeim õigus. See oli toonane olukord. Eerik-Juhan Truuvälja algatuste põhjal pandi

praktikas paika võimude lahususe ja tasakaalu mudel. Oluline oli tema roll ka Narva ja Sillamäe 1993. a referendumitele Riigikohtus õigusliku hinnangu andmisel. Just Eerik-Juhan Truuväli tõi küsimuse nende referendumite põhiseaduspärasusest Riigikohtu ette.

Täname tänase ürituse korraldajaid tänuväärse algatuse eest kutsuda kokku kollokvium, mis on pühendatud Eerik-Juhan Truuvälja sünniaastapäevale. On oluline meenutada ja meeles pidada tema panust ja rolli Eesti Vabariigi taastamisel.